

EESTI NSV

Võru Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu
Täitevkomitee

OTSUS Nr. 102.

Võrus, 03. aprillil 1958. a.

Looduskaitse organiseerimisest Võru rajoonis.

Võru Rajooni TSN Täitevkomitee ära kuulanud alalise Hariduse- ja Kultuurikomisjoni kultuurimälestusmärkide ja looduskaitse sektiiooni juhataja sm. Krulli informatsiooni ning järgnevad sõnavõttud, märgib: Võru rajooni territooriumil asub üks kaunimaid maastikulisi alasid Eesti NSV-s. Haanja kõrgustik - Suure-Munamäega, mida külastavad igal aastal tuhanded turistid. See ala koos Rõuge järvestikuga on kujunemas ülebaltilise tähtsusega turismi-piirkonnaks.

Vähe tähelepanu seni on aga osutatud rajooni maastikulise ilu ja loodusemälestusmärkide säilitamisele ning maismaa ja vetesõuna kaitse organiseerimisele. On hävinud paljud looduskaitset väärinud objektid ja rikutud looduslikult kauneid paiku põliste puude mahavõtmisega kolhooside, traktorijaamade, side- ja teetööliste poolt: nagu tarapedajas - Lasvas, hiietamm - Viitinas, ead.mõisa park Vastse-Nursis, männihiioglase - Sõmerpalus jt.

On maha rajatud põldude keskel üksikult seisnud metsasalusid ja mäekuplitel kasvanud metsa, ebaotstarbekohaselt alla lastud kupilise maastiku järvi (Kali-, Noodas- ja Rõpojärv). On lasstatud roheline vööndi ja kaurordimetsa Kubija järve ümbruses ja rikutud Tamula järve kalda piirkonda - võltsimäele kruusakarjääri rajamisega Võru Ehitusvalitsuse ja sevi kaevandamisega tellistetehas "Võrukivi" poolt.

Esineb järvede ja jõgede reostamist roiskvetega: kohaliku saajaduse kombinadi autopesemiskoht - Kirumpääl ja Pappjärve reostamine Teedevalitsuse bituumentehase ja Võru Naftabaasi poolt. Võru linna roiskvete juhtimine sette-kaevudeta Tamula järve. Võru Metsatööstuskeskuse autobaasi õliste vete juhtimine Koreli oja ja liinade lootamine väiksemates kalarikastes järvedes Kasaritsas, Viitina, Väimela ja Haanja k. ja territooriumitel.

Esineb ka atmosfääri rikkumist Võru Teedevalitsuse bituumentehase poolt Kirepil.

Kalapüügi alal esineb püüdusena kalade ja vähkide röövpüük ning kalavete kandejõu ületavad töenduslikud püügid, mille tõttu kalade ja vähkide hulk pidevalt väheneb.

Vähe on seni huvitanud looduskaitse küsimused riikliku metsavalve ja militantsõitajaid.

Võru linna ja külade TSN täitevkomiteed, kolhoosid, Sõmerpalu kolhoos, Liini-Tehniline Sõlm, trust "Maaelekter" ning Võru ja Veri-ara Metsamajandid pööravad vähe tähelepanu loodusvarade kasutamisel looduse ilu ja võimalikule säilitamisele ja kaitsele.

Looduse ümberkujundamise ja n.a. alistamise keerulist küsimust mõistetakse tihtipeale primitiivselt, mistõttu see kujuneb loodusvarade hoolimatuks, mitte mingit arvestust nõudvaks kasutamiseks.

Võru rajooni looduse ilu säilitamiseks ja loodusvarade ratsionaalse kasutamise kindlustamiseks ning loodusmälestusmärkide kaitse tugevdamiseks kooskõlas Eesti NSV Ülemnõukogu seadlusega 7. juunist 1957. a. "Eesti NSV Looduse kaitseks" ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr. 242 - 11. juulist 1957. a. "Abinõudest looduskaitse organiseerimiseks Eesti NSV-s",

Võru Rajooni TSN Täitevkomitee

o t s u s t a b :

1. Kultuurilistel ja esteetilistel eesmärkidel, arvestades objektide teaduslikku ja pedagoogilist tähtsust, võtta kaitse alla rajooni looduslikult kaunid kohad, pargid, veekogud, üksikobjektid vastavalt käesoleva otsuse lisas nr. 1 ja nr. 2 antud nimestikele.
2. Arvestades Haanja-Rõuge maastike ainulaadset omapära ja vajadust säilitada osakenegi selle looduse ürgset ilu tulevastele põlvetele:
  - a) võtta kaitse alla ENSV Ministrite Nõukogu määrusega nr. 242 1957. a. kinnitatud Rõuge ja Munamäe-Vällamäe maastikuliste kulumalade ümbruskond lisas nr. 3 antud kaardil toodud piirides, jättes Haanja kõrgustikul asuv Vällamägi (riigimetsa kv. 146 ja 147) ürgseks looduskaitse alaks.
  - b) taotleda Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Looduskaitse Valitsuselt eelpool piiritletud maastikulise ala vabariiklikuks keelualaks kinnitamist.
3. Arvestades, et Kubija töölisasula individuaal-ehituskruntidel kasvanud männimetsa ei ole säilitatud, millega on tekitatud suurt kahju Kubija kui suvitusrajooni ilule, samuti silmaspidades puhkekodu taasrajamist sellele territooriumile, loobuda edaspidi Kubijale uute individuaal-ehituskruntide planeerimisest ja kuulutada rajooni maastikuliseks keelualaks Kubija järved koos riigimetsa kvartalite 125 - 139.

4. Inna Kubija saeveski ümbruses asuvates männikutes on suurelatuslikult levinud säsi-üraskite kahjustused, siis ei saa praegust saeveski asukohta pidada nende männimetsade säilitamise huvidega kooskõlas olevaks, mispärast kohustada Võru Puidutöötlemise Kombinaati likvideerima saeveski asukoht Kubijal hiljemalt 1. juuliks 1958.a. ja kuni saeveski likvideerimiseni teostama laoplatsele saabuvate männipalkide pritsimist heksakloraaniga emulsiooniga.
5. Maastikulise kaitse alla võetud üksikute kaunite kohtade loodusliku ilme muutmise ärahoidmiseks keelata neil aladel:
  - a) üldlevinud kaeviste kaevamine ilma rajooni TSN täitevkomitee loata.
  - b) ürgorgude nõlvadel asuvate paljandite rikkumine.
  - c) jõgede ja ojade süvendamine ning järvede veepinna alandamine.
  - d) vete reostamine.
  - e) metsa lageraided ja üksikult kasvavate puude ning salude maharaiumine.
  - f) võsa lageraide orgude pervedel ja mägede nõlvakutel.
  - g) ehituste püstitamise ja kütteenete ning ehitusmaterjali ladude rajamine kooskõlastamata rajooni TSN täitevkomiteega.
  - h) uute teede rajamine.
  - i) jahipidamine mitteröövulukitele, väljaarvatud veelianud.
6. Säilitada Rõuge-Haanja maastikulisel keelualal olev teede võrk ja selle ilme (looked, küvid). Liikluse hõlbustamiseks lubada vajaduse järele teede laiendamist, õgendamist aga vaid transpordi liikumist eriti raskendavais kohtades.
7. Keelata kaitse alla võetud parkides ja pargi juurde kuuluvate järvede kallastel täiendavalt punkt 5 toodud nõuetele:
  - a) loomade karjetamine.
  - b) traktorite ja autode liiklemine väljaspool olemasolevaid teid.
  - c) igasugune pargi või kalda reostamine.
  - d) rahvapide lümbiviimist lubada (ka Munamäel ja Rõuges ning Kubijal) kooskõlastatult rajooni TSN täitevkomiteega. Peokorraldajatel heakorrastada peoplats kahe päeva jooksul peale ürituse toimumist.
8. Keelata kaitse alla võetud üksikobjektide (puude, rändrahnade jt.) asukoha muutmine, mahavõtmine, lõhkumine või muul viisil rikkumine.
9. Keelata puistete ja üldkasutatavate teede ääres kasvavate puude rikkumine ja maharaiumine.
10. Isikide tööde teostamine, mis on seotud kaitse all olevate maalade ja üksikobjektide möödapääsematu rikkumisega, tuleb eelnevalt kooskõlastada rajooni TSN täitevkomiteega.
11. Jätta muutmata Võhandu jõe säng Tamula järvest kuni Paidra veskini ja vajalikud süvendustööd läbi viia olemasolevas jõesängis - kohati, vastavalt hädavajadusele.
12. Võhandu jõel asuvad vanad jõekoolmed avada mõlematest otstest kalade paljunemis-basseisideks.

13. Veerežiimi reguleerimiseks Võhandu jões kohustada Võru Teedevalitsust kõrvaldama Kirumpää endise betoonsilla jäänused jõepõhjast ning uue silla ehitamisel jõepõhja visatud savi hiljemalt 01. juuniks 1958. a.
14. Eesmärgil kindlustada Tamula järve kaldajärsel asuva Võltsimäe karjääri ratsionaalsel eksploateerimisel kohustada Võru Rajooni TSN TK Kohaliku Majanduse Osakonda määrama kahe nädala jooksul nimetatud karjäärile hooldaja, kes vastutaks karjääri kasutamise eest, säilitades selle linnalähedase piirkonna looduse üldilmet, samuti arvestades linna võimalikku kasvamist selles suunas. Hooldaja ülesandeks jääb karjääri likvideerimisel kaevandatud maa-ala tasandamine.
15. Kohustada Võru Ehitusvalitsust tasandama Võltsimäel tema poolt rajatud ja praegu mittekasutatav kruusakarjäär hiljemalt 1. juuniks 1958. a.
16. Kohustada Võru Linna Täitevkomiteed lõpetama liiva kaevandamine ja metsa hävitamine Kubija rajoonis hiljemalt 1. maiks 1958. a.
17. Keelata roiskvete juhtimine veekogudesse ilma vastavate settekaevudeta ja autode ning teiste veokite pesemiskohtade asutamine kalavetele, suvitus- ja puhkepaikadesse ilma rajooni TSN täitevkomitee eriloata.
18. Igasuguseid suuremaid melioratsioonitöid, milledega muudetakse sisevete veerežiimi või maastikulist omapära, lubada teostada ainult rajooni TSN täitevkomitee loal.
19. Vähkide täieliku väljasuremise vältimiseks keelata nende püük Võru rajooni järvedes ja jõgedes kuni 1961. aastani, lubades vähkide püüki teostada ainult Kali järvest nende siirdasustamiseks vastavate teaduslike asutuste ettepanekul.
20. Teha ettepanek "Oktoobri Vöit" kolhoosile Kali järve endise veeseisu taastamiseks.
21. Keelata kotkaste, valgete ja mustade toonekurgede, kui loodusharulduste hävitamine, nende pesade ja pesapuude rikkumine ja mahavõtmine.
22. Kohustada Võru Teedevalitsust tagastama 1958. a. kevadel Võru-Haaja maantee ääres tema poolt omavoliliselt maharaiutud metsasade puuliikide istutamiseks.
23. Kohustada kolhoose, asutisi ja ettevõtteid kooskõlastama rajooni TSN täitevkomiteega:
- a) üldkasutatavate kaeviste rajamise asukohad (savi, kruusa, liiva ja teiste karjääride rajamine).
  - b) uute side- ja elektriliinide rajamist ning vaaade rekonstrueerimist.
24. Kohustada kohaliku majanduse osakonda tugevdama kontrolli Võru Rajooni TSN Täitevkomitee otsuse nr. 171 - lo. maist 1956. a. täitmise üle Kubija töölisasula individuaal-ehtuskraantide kasutajate poolt.
25. Kohustada Võru Rajooni TSN Täitevkomitee Kultuuriosakonda (sm. Mesek) koos Võru Linna ja külade TS Nõukogudega:
- a) organiseerima kaitse alla võetud looduslikult kaunite kohtade, parkide ja üksikobjektide valdajatega kaitse- ja hooldamis-lepingute vormistamine ning maastikulise keeluala piiritlemine looduses, hiljemalt 1. juuniks 1958. a.

- b) koos Võru Rajooni Tööraha Saadikute Nõukogu alalise Haridus- ja Kultuurikomisjoni kultuurimälestusmärkide ja looduskaitse sektiiooniga ning rajooni ajalehe "Tööraha Elu" toimetusega organiseerima laialdast looduskaitsealast selgitustööd rajoonis, samuti välja selgitama uusi kaitse alla võtmist väärivald objekte.
26. Paluda Eesti NSV Kalakaitse ja -kasvatise Inspeksiiooni rikastada Tamula järve ja Võhandu jõge hõbekogre siirdasustamisega Maardu järvest ja angerja maimudega.
27. Keelata Pärlijões forellide püük igasuguste püügiriistadega 5 aastaks (alates 1. maist 1958. a. kuni 1. maini 1963. a.) ja Võru Jahimajandil teotleda luba Pärlijões levinud saarmaste küttimiseks.
28. Käesoleva otsuse täitmiseks nõutavate lubade taotlused kuuluvad eelnevalt kooskõlastamisele Võru Rajooni TSM Hariduse ja Kultuurikomisjoni kultuurimälestusmärkide ja looduskaitse sektiiooniga.
29. Käesoleva otsuse täitmise kontroll panna Võru Rajooni ja Linna ning külade TSM Täitevkomiteedele, miilitsaorganitele, kaitse alla võetud objektide kaitse kindlustamise kohustus panna maavaldajaile.
30. võtta teadmiseks, et riikliku kaitse alla võetud loodusobjektide kuritahtlik rikkumine või hävitamine toob enesega kaasa süüdlaste karistamise Eesti NSV Ülemnõukogu 7. juuni 1957. a. seadluse "Eesti NSV looduse kaitsest" § 4 alusel vabaduse kaotusega kuni kahe aastani või paranduslike töödega ühest kuust kuni ühe aastani.
31. välja töötada käesoleva otsuse põhjal üldkohustuslik otsus ja avaldada see rajooni ajalehes "Tööraha Elu".

Võru Rajooni TSM Täitevkomitee
esimees

/ V. T a s a n e. /

Võru Rajooni TSM Täitevkomitee
sekretär

/ P. M o r o s o v. /

Võru Rajooni TSN Täitevkomitee
03.aprilli 1958.a. otsuse
nr. 102 juurde.

Looduskaitse alla võetud kaunite kohtade
n i n e s t i k.

Jrk. nr.	Koha või objekti nimetus	Asukoht	Iseloomustus	Kaitse alla võetud maa-ala piiritus.
1	Vagula ja Tamula järv.	Võru raj.	Võru linna juures asuvad Eesti NSV suured veekogud.	Veekogud ja kuni 300 m laiune kaldariba.
2	Kütiorg	Lasva k/n	Ürgorg uhtlamiga, kuni 50 m sügav.	Oru lamm, nõlvad ja 25 m laiune maariba oru pervedelt.
3	Antsu-järved (2 järve)	Kasaritsa k/n	Kasaritsa kaunemaid kohti	Veekogud ja kuni 200 m laiune kaldariba.
4	Verijärv koos loodusliku pargiga	Kasaritsa k/n	Kasaritsa kaunemaid kohti.	Veekogu ja selle kaldariba kuni 200 m ulatuses ja riigimetsa kv.145.
5	Sanna end. mõisa park.	Rõuge k/n	-	Riigimetsafondi kuuluv maa-ala.
6	Viitina järv koos pargi ja Meego-mäega.	Viitina k/n	-	Metsaga kaetud ala ja veekogu.
7	Väimela ZPT park ja järved	Väimela k/n	-	Veekogud, kuni 200 m laiune kaldariba ja pargi alla kuuluv maa-ala.

Võru Rajooni TSN Täitevkomitee sekretär

/ P. M o r o s o v. //

Võru Rajooni TSN Täitevkomitee
03. aprilli 1958. a. otsuse
nr. 102 juurde.

Looduskaitse alla võetud üksikobjektide
n i m e s t i k.

Objekti nimestik	Mõõt- ühik, pind- ala, arv	Rajoon	Küla- mõu- kogu	Küla, mets- kond, kolhoos	Iseloomustus.
Mad	1	Võru	Rõuge	Ruuga küla Kommunist kolh.maa-alal	Tüve ümbermõõt 285 cm, kõrgus 17 m.
Maid	2	"	Viitina	Haki küla Oktoober kolh. maa-alal.	Tüvede ümbermõõt 200 ja 280 cm, kõrgus 19 m.
Maid	3	"	Väimela	Tartu-Võru maantee ääres Ak. Viljamsi n. kolh.maa-alal.	Tüvede ümbermõõt 250, 250 ja 245 cm, kõrgu- sed 15, 13 ja 14 m. Kohalik nimetus: Raha peltai, Jõorte peltai ja Haigri peltai.
Maak	1	"	Viitina	Rõuge-Luuts- niku maantee ääres Okto- ber kolh.maa- alal.	Tüve ümbermõõt 210 cm. Kohalik nimetus: Künla kuusk.
Maak	1	"	Viitina	Mustahamba k. Punase Tähe kolh.maa-alal.	Tüve ümbermõõt 590 cm, kõrgus 25 m.
Maak	1	"	Rõuge	Ruuga küla, Kommunist kolh.maa-alal	Tüve ümbermõõt 530 cm, kõrgus 17 m.
Maak	1	"	Viitina	Haki küla, Oktoober kolh.maa-alal.	Tüve ümbermõõt 320 cm, kõrgus 20 m.
Maak	1	"	Väimela	J.V.Stalini n. kolh.maa-alal	Diameeter ca 80 cm vanus ca 150 a.
Maid	2	"	"	Võru-Räpina mnt. ääres Kubija metskond kv.11	Vanus ca 180 a.
Hrgõmäe Ivanikivi		"	Haanja	Suure-Munamäe lõunaküljel.	2,7 x 1,4 x 1,3 ü = 11 m
Suur rändrahn		"	Rõuge	Tsutsu küla metsas	- x - x 3,5 ü = 15,8 m.

Võru Rajooni TSN Täitevkomitee
sekretär

/ P. M o r o s o v. /